

Öppen konflikt i Tornedalen

En strid mellan det privata och offentliga

Abstract

Denna uppsats behandlar en konfliktartad relation mellan det offentliga och privata. Vad som i detta fall är unikt, är den aggressiva nivå som konflikten når, med hot och obstruktion, fängelse och en lång rad juridiska processer. Samtidigt kommer invånarna i Övertorneå kommun och norra delarna av Haparanda kommun att drabbas av utebliven gatubelysning. Efter att ha rekonstruerat förloppet, så prövar jag två teorier. Dels om managementreformer har lett till en förändrad diskurs som underlättat för konflikten att uppstå. Något som jag inte finner vara fallet. I slutändan testar jag Bo Rothsteins incitaments-modell, där jag finner att den privata företrädaren bakom Ekfors Kraft, är en samhällshaverist.

Nyckelord: Ekfors, förvaltning, incitamentsstruktur, privatisering, managementreformer.

Antal ord: 8343

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	1
1.2	Källkritik	2
1.3	Material och sökmetod	2
1.4	Metod	2
2	Vad hände i Tornedalen? – En rekonstruktion av förloppet	3
2.1	Aktörer	3
2.1.1	Ekfors	3
2.1.2	Kommunerna.....	4
2.1.3	Myndigheter	4
2.2	Kronologi	4
2.2.1	Marknadsdomstolens utslag om belysningen.....	6
2.2.2	Hot, skulder och åläggande om vite	7
2.2.3	Offentliga anläggningar kopplas ur.....	9
2.2.4	Tvångsförvaltning II och makt över agendan	10
2.3	Sammanfattning	12
3	Ekonomismens diskursiva hegemoni	13
3.1	Privatisering	14
3.2	Duala nyttofunktioner	14
3.3	Analys av strukturell förändring som oberoende variabel	15
4	Incitamentsstrukturer	17
4.1	Rothsteins metodologi.....	18
4.1.1	Förslag till enhetlig analytisk ansats	18
4.1.2	Begreppskarta.....	19
4.2	Aktörscentrerad analys	20
5	Referenser	22

1 Inledning

Den 6 september 2010 stängde Ekfors Kraft AB av strömmen till två pumpstationer, ett vattenverk och en skola i norra delarna av Haparanda kommun. Energimarknadsinspektionen (i fortsättningen EI) valde därför att yrka på att företaget för andra gången skulle tvångsförvaltas. Med andra ord var elavbrottet bara en i raden av stridigheter som förekommit mellan parterna, som involverat hot, smädelser, rättsprocesser och obstruktion; det vill säga underlåtenhet att betala eller tillhandahålla vissa tjänster.

Fallet är i grunden känt för att Ekforsbolagen hösten 2006 lät bli att tända belysningen, som bolagen ägde i hela Övertorneå kommun och i de norra delarna av Haparanda kommun. Därmed kom dessa samhällen förbli mörklägda under flera säsonger (15 augusti till 15 maj nästkommande år).

Journalisten Peter Kadhammar beskrev den tidigare konflikten om belysningen som ett exempel på samhällshaveri, i och med att nätet givits av det offentliga till en privat aktör för att mot en rimlig penning förvalta servicen – ”Ingen tänkte på att det offentliga och näringslivet kunde kollidera. [...] Mikael Styrman äger hela elnätet för Övertorneå. Vad händer om han drar ur kontakten för vartenda hushåll och företag?” (Kadhammar 2006).

1.1 Syfte och frågeställningar

Avsikten med den här uppsatsen är att nå förståelse bakom vilka faktorer som bidragit till att denna konflikt kunnat blossa ut och pågå i nästan ett decennium. På grund av utrymmesbrist ha jag valt två teoretiska perspektiv.

- Har förändringar till följd av vad som av Røvik (2007 s.135 *et al*) och Lundquist (2010 s.120-122 *et al*) omnämns som *ekonomismen* skapat förutsättningar för denna konflikt?
- Kan Rothsteins (2003 kap 2) teori om val och beteende hos aktörerna förklara konflikten?

1.2 Källkritik

För att nå validitet har jag försökt genomföra en massiv datainsamling från i huvudsak primärkällor, det vill säga myndighetsbeslut, vilket sedan har kompletterats med inslag från massmedia. Detta är motiverat med källkritisk ambition, där *äkthet* och *oberoende*¹ har eftersträvats, vilket har bidragit till att sålla ut tidningsartiklar där intervjuobjektet kan anses tendentiöst (jfr Esaiasson *et al* 2007 kap 15).

1.3 Material och sökmetod

Genomgående har jag använt ”’Ekfors Kraft’ OR ’Mikael Styrman’”, eller dessa citat var för sig vid sökningar. *Retriver’s* databas har varit behjälplig och bidragit med mediematerial och bokföringsrapporter. Vidare har berörda myndigheter som Energimarknadsinspektionen, Konkurrensverket och Marknadsdomstolen material tillgängligt på internet. Andra myndigheter som tingsrätten i Haparanda har jag erhållit information ifrån efter begäran.

1.4 Metod

Studien är en teorikonsumerande uppsats, där jag testar om antingen *ekonomiseringen* och eller Rothsteins teori kan bidra till förståelse av fallet. Vidare bidrar Rothstein med sin egen metodologi, som utförligt förklaras i kapitel 4 (jfr Esaiasson *et al* 2007 s.42).

---

¹ Notera att jag i detta fall stipulerar att myndigheterna men inte kommunerna agerat oberoende av egenintresse.

2 Vad hände i Tornedalen? – En rekonstruktion av förloppet

Det enda försök i akademiska sammanhang² att sammanfatta konflikten i Tornedalen har gjorts av Lennart Lundquist (2010 s.122f) i kapitlet ”Etik i offentlig förvaltning”, där han använder händelsen som ett skräckexempel på vad förändringarna i förvaltningsformerna har medfört. Beskrivningen saknar dock referenser och kan därför inte betecknas som vetenskaplig³, eftersom det därigenom inte går att nå intersubjektivitet. Dessutom är den föråldrad genom att dess kronologi slutar senhösten 2007. Därför anser jag det motiverat, förutom för den djupare förståelsen, att tillgå fler och andra källor.

2.1 Aktörer

2.1.1 Ekfors

Ekfors-koncernen består av moderbolaget Ekfors Kraft AB, med dotterbolagen Ekfors Energi AB, Ekfors Mark och Linjebyggnad AB, samt Storstark AB. Moderbolaget innehar en nätkoncession för delar av Övertorneå och Haparanda kommuner, vilket ger bolaget ett rättsligt monopol att tillhandaha högspänningsnät för överföring av elektricitet till användare inom dess område. Bolaget äger också ett större antal belysningspunkter, enskilda respektive i nät sammankopplade till koncessionsnätet. Totalt rör det sig om 1875 stolpar i Övertorneå kommun och 621 i Haparanda kommun (Marknadsdomstolen 2007a s.3).

Mikael Styrman (i fortsättningen MS), ägare tillika vd i Ekfors Kraft AB är när konflikten blommar ut i stridigheter 2006 misstänkt för grovt skattebrott och bokföringsbrott. Han använder sig även av kränkande tillmälen mot sina självuppfattade motståndare, bland dem Socialdemokraterna (Perkiö 2006). Därutöver är han endast till och med år 2005 belastad i fyra fall för smärre underlåtelser att följa ordningsregler (Haparanda tingsrätt 2005).

---

² Jörgen Larsson och Rudolf Luarin, advokater på Wistrand Advokatbyrå har på uppdrag av Energimarknadsinspektionen också gjort en genomgående historik av detta fall (Larsson – Laurin 2010).

³ Notera att det för Lundquist poäng i detta kapitel saknar betydelse om saken faktiskt har hänt. Det är med andra ord enbart en för mig källkritisk ståndpunkt till varför denna källa valts bort i rekonstruktionen.

2.1.2 Kommunerna

Socialdemokraterna har dominerat Övertorneå kommunfullmäktige efter valet 2006 hade de 14 av 35 platser i kommunfullmäktige. De följdes av Centerpartiet (8 mandat), Norrbottens Sjukvårdsparti (5 mandat), Vänsterpartiet (3 mandat), Moderaterna (2 mandat), Övertorneå – alternativet (2 mandat) och Kristdemokraterna (1 mandat). Efter valet 2010 har Socialdemokraterna egen majoritet med 16 av 31 mandat, följt av Centerpartiet på (6 mandat) och Vänsterpartiet (4 mandat) (Valmyndigheten 2010a).

Haparanda kommunfullmäktige är och har varit starkt dominerat av Socialdemokraterna, som både efter valet 2006 och 2010 haft egen majoritet, med 22 respektive 21 av 35 mandat (Valmyndigheten 2010b).

2.1.3 Myndigheter

Förutom diverse domstolar, vilka avgjort tvister, så är Energimarknadsinspektionen (EI) av betydelse för denna konflikt. Myndigheten är en tillsynsmyndighet för el och gas, med uppdrag att bland annat granska nätavgifternas skälighet och utfärda liksom pröva koncessioner för dessa verksamhetsområden. Därtill har de till uppgift att övervaka kvalitén på elnätet, samt bevaka och analysera marknaderna för el, gas och fjärrvärme. EI har även bemyndigande att föreslå lagändringar vid behov (EI 2011d).

2.2 Kronologi

Ekfors Kraft AB har under en längre tid tillhandahållit belysning under den normala belysningsperioden, som sträcker sig från 15 augusti till 15 maj nästkommande år, via sitt belysningsnät för Övertorneå kommun och de norra delarna av Haparanda kommun. Bakom detta står ett muntligt avtal sedan en längre tid tillbaka. Konflikten ursprung uppkom år 2002, då Ekfors Kraft aviserade att de hade för avsikt att höja priset för gatu- och vägbelysning. Först 2004 kom fakturorna. Av dessa framgick, för det första att prishöjningen var högre än vad som aviserats; och för det andra att priset som fakturerades var mer än dubbelt så högt som 2001 års pris. Därvid uppstod tvisten där kommunerna valde att betala vad man ansåg skäligt, medan Ekfors Kraft tills vidare höll belysningen tänd. Säsongen 2006/2007 ändrades detta, när bolaget valde att inte tända belysningen den 15 augusti 2006. Belysningen har sedan dess, med några få undantag, förblivit släckt (Marknadsdomstolen 2007a s.3, se även Perkiö 2006).

Samtidigt är Ekfors Kraft och dess ägare involverade i fler konflikter med det offentliga och dess myndigheter. Den 1 november 2005 har Södermanlands länsrätt, på begäran av Energimyndigheten, beslutat om tvångsförvaltning av Ekfors Kraft till följd av att bolaget under två år vägrat att skicka in erforderlig

rapportering om verksamheten. Förvaltningen av driften tillfaller då Vattenfall Eldistribution AB, medan Ekfors Kraft står kvar som ägare (TT 2005, EI 2006). Bidragande orsak till beslutet var att bolaget förvägrat att ansluta ett antal privata bostäder till dess koncessionsnät, trots lagakraftvunna beslut från Energimyndigheten (Marknadsdomstolen 2007a s.6, EI 2006). Trots att bolaget blev ställt under två olika tvångsförvaltare, först Vattenfall Eldistribution AB och sedan Ackordcentralen Norrland AB, kom tvångsförvaltningen att misslyckas. Orsaken till detta var att bolagets tidigare företrädare och tillika ägare MS inte bidragit med nödvändiga uppgifter. Därtill menar tvångsförvaltarna att uppdraget är omöjligt eftersom det inte finns några ekonomiska resurser knutna till det. Därför söker EI att få Ekfors inlöst (EI 2006, EI 2010), något också sedermera fastighetsdomstolen i Luleå ger staten rätt att göra. Men på grund av att processen förs vidare, verkställs inte beslutet (Marknadsdomstolen 2007a s.4, se även Anderberg, 2007).

Under processernas gång gör ägaren och vd:n för Ekforsbolagen sig känd för att använda förolämpningar. Bland annat förekommer en socialdemokratisk ros på ett bakvänt hakkors, samt texten NationalSocialdemokraterna, vilka båda pryder Ekfors Krafts kontor (Karlsson 2006b). Även tvångsförvaltaren Vattenfall utsätts, genom att liknas vid Gestapo (Kadhammar 2006).

I början av 2007 döms Ekfors Krafts vd MS mot sitt nekande till fängelse i två år och nio månader för grovt skattebrott under åren 1999, 2000 och 2005, då han ska ha undanhållit staten 5,3 miljoner kronor; samt bokföringsbrott (TT 2007a, Weinberger 2007a). EI lämnar samtidigt över en rapport till regeringen om bristerna i tvångsförvaltningslagen, baserat på erfarenheterna från fallet med Ekfors Kraft (EI 2007).

Senare samma år, i september 2007, involveras näringsdepartementet efter det förekommit hot om att Ekfors ska stänga av elen till olika offentliga anrättningar. Bland dem en skola, en brandstation, två seniorboende, pumpstationer och hyreshus i Haparanda kommuns norra delar (Anderberg 2007, Perkiö 2007). Bakgrunden är här den andra huvudkonflikten⁴ mellan kommunerna och Ekforsbolagen, vilken rör priset på leverans av elektricitet. Nättariffen har höjts tre gånger sedan år 2000, senast i november 2006 med 33 procent. Den senare höjningen menar kommunalrådet i Haparanda kommun Sven-Erik Bucht (S), är olaglig enligt EI. Denna myndighet har också ålagt Ekfors Kraft att återbetala 1,5 miljoner kronor till kommunerna Övertorneå och Haparanda. Hotet mot områdets 5000 invånare avvärs till slut i början av oktober efter att näringsminister Maud Olofsson (C) mött Ekfors Kraft vd (TT, 2007b). Innan dess hade kommunerna utan framgång vänt sig till konkurrensverket för att värja sig mot hoten (Konkurrensverket 2007). Notera att Övertorneå i denna fråga hade vikt sig för Ekfors Kraft. Bucht menar att Övertorneå kommun valt att betala denna höjning eftersom ett elavbrott skulle drabba hela deras kommun. För Haparanda var det alltså mer hanterbart, enligt Bucht, varför en stridbar konflikt också var möjlig (Perkiö 2007).

---

⁴ Den första är angående priset på belysningen, de övriga är mellan Ekforsbolagen och myndigheter

2.2.1 Marknadsdomstolens utslag om belysningen

Drygt en månad senare kommer domen från Marknadsdomstolen rörande belysningen. Domstolen bifaller inte kommunernas yrkan, utan menar i sitt utslag att Ekforsbolagen utfört en *tjänst* åt kommunerna, eftersom bolagen både äger nätet och stolparna, liksom sköter dess underhåll. Därtill menar domstolen att förordningen 2007:215 uttryckligen särskiljer nät som är avsedd för drift av belysningsanläggningar från kraven om nätkoncession (Marknadsdomstolen 2007a s.13, s.15). Alltså finns det heller inte något rättsligt hinder för en annan aktör att ge sig in på marknaden genom att antingen köpa upp delar av Ekforsbolagens gatu- och vägbelysning eller genom att uppföra ett eget nät för denna tjänst (Marknadsdomstolen 2007a s.15f).

Angående Ekforsbolagens dominerande ställning, så menar domstolen att de har ett monopol, likväl utgörs dock köpsidan av en ensamstående köpare, så kallat monopson. Domstolen menar därför att även kommunerna har en stark köparmakt, varför båda parter kan anses vara beroende av varandra. Detta förstärks genom att kommunerna själva har förmågan att uppföra konkurrerande anläggningar, genom vilket Ekfors nät skulle förlora sitt värde. Det senare, fortsätter domstolen, bör ses som ett rimligt investeringsalternativ när det tvistiga beloppet, liksom projekteringstiden på cirka ett år beaktas (Marknadsdomstolen 2007a s.19f). Vidare har inte kommunerna agerat på ett sätt som kan förväntas av aktörer som befinner sig under dominans, vilket domstolen förtydligar genom att kommunerna faktiskt inte tvingats betala de krävda beloppen. Inte heller har de gjort sig större bekymmer om att lösa konflikten. Endast två möten med Ekfors Kraft, ett 2004 och ett 2007 omnämns. Samtidigt har bolagen haft fullt upp med att värja sig från det stora antalet tvister bolagen är involverade i. Därför är det också sannolikt att dess företrädares förmåga att agera rationellt ur ett företagsekonomiskt perspektiv är begränsat (Marknadsdomstolen 2007a s.20).

Avslutningsvis konstaterar Marknadsdomstolen att dominans i sig inte är ett lagbrott, i stället är det olagligt att utnyttja denna på sådant sätt att konkurrensen skadas. Domstolen menar tvärtom att Ekfors agerande bidrar till att förbättra konkurrensen, eftersom de via media gjort tydligt, liksom i domstolen att de önskar bli av med näringen. Prishöjningen skulle alltså vara ett medel för att tvinga kommunerna hitta andra alternativ, till vilket också uppförandet av en egen belysningsanläggning räknas. Något som pågår hos en av kommunerna (Marknadsdomstolen 2007a s.20-25).

Därför lämnas alltså saken utan bifall⁵, och kommunerna Haparanda och Övertorneå döms att ersätta Ekforsbolagen med 500 000 kronor i ombudskostnad (Marknadsdomstolen 2007a s.2, s.26).

---

⁵ Notera att domstolen i detta mål inte var eniga. Två av nämndemän hade skiljaktig mening till kommunernas favör (Marknadsdomstolen 2007a s.2, s.26-29).

2.2.2 Hot, skulder och åläggande om vite

Samtidigt som utfallet från domstolen väntas rapporterar Västerbotten-Kuriren att Övertorneå hade planer redan innan domen på att bygga ett nytt och eget belysningsnät för omkring 15 miljoner kronor över tre år (Västerbotten-Kuriren 2007). Målet fick dock konsekvensen att nya förhandlingar kom till stånd för att lösa tvisten om belysningen, tidigare hade endast två möten hållits, 2004 respektive sommaren 2007 (Marknadsdomstolen 2007a s. 20, Weinberger 2007b). Resultat blev att en neutral part skulle besiktiga belysningsnätet för en eventuell försäljning till kommunerna (TT 2007c, Wikstrand 2007). Ägaren MS har dess för innan hävdats att en lösning på konflikten om belysningen antingen kräver att kommunerna betalar sin skuld på omkring 10 miljoner kronor, eller att en annan överenskommelse sluts om att de köper över belysningsnätet (Omnell 2007). Näringsministern tycks vara av en annan uppfattning och menar att man ser över lagstiftningen, för att skapa de instrument som nu saknas för att åtgärda konflikten. Hon väddar också efter domstolens utfall till bolaget att slå på lyset igen (TT 2007d).

Kort därefter kommer ett nytt beslut från Marknadsdomstolen, där utfallet går i favör till det offentliga. Denna sak gäller missbruk av dominerande marknadsställning i enlighet med konkurrenslagen 1993:20, där två av Haparandas kommunala bolag yrkar på att Ekforsbolagen skall I) tilldömas ett vite om 500 000 kronor per påbörjad vecka, som bolagen hotar om att vägra leverera el, eller II) per påbörjad vecka som bolagen⁶ vägrar leverera el. Hotet finner domstolen också vara ett reellt hot med bakgrund i de investeringar som Haparandas bolag tvingats göra för att värja sig mot hoten (Marknadsdomstolen 2007b s.2, s.7f). Beslutet kom att vara i ett år (Marknadsdomstolen 2008 s.17).

I bakgrunden till yrkan ligger det enligt de kändena att Ekfors Kraft inte följt ellagens förpliktelser. Bolaget har därför varit satt under tvångsförvaltning utan verkning, då två bolag (inklusive Vattenfall Eldistribution AB) hoppat av detta åtagande, och varför Ekforsbolagen själva kunnat fortsätta verksamheten. Dock har de i det saknat bemyndigande, som fallet i när de gjorde den senaste 33 procentiga prisökningen på nätavgiften. Detta var en bidragande orsak till att Fastighetsdomstolen i Luleå i en mellandom beslutade om tvångsinlösen av bolaget. En annan faktor var det misslyckande som bolagen, liksom dess gemensamma företrädare gjort i att fullgöra sin rapporteringsplikt till Energimyndigheten (Marknadsdomstolen 2007b s.2f).

Runt årsskiftet 2007/2008 framkommer att Ekforsbolagen och andra bolag, vilka företräds av ägaren och vd:n MS, har även omfattande skulder. Ekfors Kraft AB, Ekfors Energi AB och Ekfors Mark och Linjebyggnad AB har en sammanlagd skuld på drygt 11,5 miljoner kronor. Därtill kommer Uppåt väggarna

---

⁶ I beslutet fastslås att endast Ekfors Kraft, det vill säga moderbolaget kan anses ansvarigt i fråga om att faktiskt vägra. Dess övriga dotterbolag kan dock fortfarande tilldömas vite för hot (Marknadsdomstolen 2007b s.8f).

AB, vilket försatts i konkurs 2006, efter en skuld på 12,6 miljoner kronor. MS företräder och äger även bolaget Rottneby bruk vars skuld är på 11,9 miljoner kronor (Omnell 2007, Retriever 2011).

I januari 2008 undslipper ett av bolagen, Ekfors Mark och Linjebyggnad AB konkurs genom att betala in 1,8 miljoner kronor (vilket är en del av beloppet, se ovan) (TT 2008a). Men kort därefter meddelas att Ekfors Kraft förlorat en dom i regeringsrätten om priset på nätavgifter för år 2000, varför bolaget måste betala tillbaka 1,5 miljoner kronor till sina kunder (TT 2008b). Sedan kommer nästa motgång för bolagen när dess företrädare döms till fängelse i ett år, vilket dock var kortare än vad åklagaren yrkat på i hovrätten för Övre Norrland (TT 2008c). Vidare framgår det i juni att Övertorneå beslutat⁷ att anlägga ett eget belysningssystem (TT 2008d). EI ger dock inte Övertorneå rätt att ansluta sitt nya belysningsnät till sina befintliga anläggningar. Myndigheten menar att det inte finns utrymme för det i den nuvarande lagen, varför istället anslutning måste ske till dem som har den lokala nätkoncessionen, det vill säga Ekfors Kraft AB (EI 2008a).

I juli samma år vänder vindarna, när hovrätten för Övre Norrland ändrar domen från fastighetsdomstolen i Luleå och beslutar att Ekfors Kraft inte kan tvångsinlösas, som Energimarknadsinspektion begärt (TT 2008e, EI 2008b), vilket i praktiken förlänger konflikten. Domen fastställs senare när Högsta Domstolen inte beviljar prövning av fallet (EI 2008c). Ändå nås betydande lösningar under hösten när, dels Vägverket skaffar eget abonnemang hos Ekfors Kraft för att få belysning på de mest trafikfarliga vägarna (TT 2008f); dels när Övertorneå genom det nyttillträdda kommunalrådet Linda Ylivainio (C) lyckats förhandla fram en ekonomisk lösning med Ekfors Kraft om belysningen. Den går ut på att kommunen betalar 6,2 miljoner kronor för dess skulder plus ränta under december 2008. Därefter väntar bara en besiktning från Ekfors sida, innan belysningen åter igen lyser i Övertorneå kommun, men för de byar i Haparanda kommun som omfattas av Ekfors belysningsnät förblir det en tredje mörk vinter (Björklund 2008, Rydman 2008). Högsta domstolen sätter sedan punkt ifråga om tvångsinlösen av Ekfors Kraft, när det samma månad avslår prövningstillståndet i saken (Vallgård 2008).

2009 präglas delvis av att MS sitter i fängelse från mitten av mars till mitten av oktober, med ytterligare en månad hemma i fotboja (Spets 2009, Lahti 2009a, Ekfors Kraft AB 2011).

Hösten 2009, går konflikten en ny vändning genom myndigheterna, sedan Haparanda kommun vänt sig till Konkurrensverket för att få Ekfors Kraft att koppla på ström till deras nya belysningsanläggning (TT 2009). Den myndigheten ger dem gehör och ålägger Ekfors Kraft ett tills vidare vite om 200 000 kronor per påbörjad vecka, tre veckor efter det att beslutet nått dem (Konkurrensverket 2009 s.1). Beslutet överklagas dock till Marknadsdomstolen, som oenigt vänder på

---

⁷ Adekvat information om detta saknas på kommunens webbplats. Men avslaget från EI (2008a) styrker att så bör ha skett. Notera vidare att år 2011-08-10 framgår det att kommunen själva äger majoriteten av det befintliga belysningsnätet (Övertorneå 2011).

beslutet i väntan på slutlig dom i februari 2010. Bakgrunden är här att domstolen finner det motiverat att Konkurrenslagen (3 kapitlet § 1 i 2008:579) frångås (Marknadsdomstolen 2009, Lahti 2009b). EI går som en konsekvens på Marknadsdomstolens beslut vidare med att avkräva Ekfors Kraft villkoren för att Haparanda ska få koppla in sin gatubelysning. Kravet följs även av ett vite om 50 000 kronor per vecka, tre veckor efter delgivning, som svaret uteblir (Hövenmark 2009)⁸.

I februari 2010 kommer Marknadsdomstolens avgörande i frågan om anslutningen av Haparandas gatu- och vägbelysningsnät till Ekfors elnät. Domstolen har nu vidare utrett saken, som tidigare hade överklagats av Ekfors. Resultatet går denna gång åt enhälligt i kommunens favör. Ekfors Kraft AB anses dels ha en dominerande ställning på marknaden, som de också anses ha missbrukat genom att vägra låta Haparanda inträda på marknaden som konkurrent. Därtill anses inte Ekfors Kraft ha objektiva godtagbara skäl till förvägra kommunen anslutning på grund av att en skuld på omkring 400 000 kronor därmed skulle utebli. Anledningen till det senare är att skulden saknade faktaunderlag, samt att utredningen i övrigt inte pekade på att Haparanda skulle utebli med betalningen (Marknadsdomstolen 2010 s.1 s.6f). Följaktligen riskerar Ekfors Kraft åter igen ett vite på 200 000 kronor per vecka som de vägrar att ansluta kommunen (Konkurrensverket 2010a, Norrbottens-Kuriren 2010).

MS ansåg sig därmed slagen i frågan om belysningen, och därtill villig att följa domstolens beslut mot att kommunen lämnar in en färdigänmälan liksom betalar anslutningsavgift⁹ (Lahti 2010a). Förövrigt är MS som aktör åter hårt pressad. I maj döms han för andra gång till fängelse, denna gång till tre år för grovt skattebrott och skatteavdragsbrott, samt näringsförbud i fem år (Haparanda tingsrätt 2010a s.1). Bakgrunden är att MS som företrädare för Ekforsbolagen inkommit försent med deklarationen för Ekfors Kraft AB året 2006/2007 och därmed undanhållit en mervärdesskatt på drygt 2,8 miljoner kronor. Deklarationen skulle inkommit senast 12 juni 2007, men kom först 28 januari 2008, dock med felaktigt innehåll (Haparanda tingsrätt 2010a s.3, s.14). Detta finner domstolen som en medveten handling i syfte att otillåtet skjuta upp skatten, eftersom ”att deklarationer som leder till att bolaget får tillbaka moms från staten lämnas in i tid emedan deklarationer som leder till att bolaget ska betala in moms sker först efter skatterevision” [sic!] (Haparanda tingsrätt 2010a s.3, s.20). Ärendet är för närvarande överklagat och ligger i dags dato hos hovrätten för Övre Norrland i väntan på dom (Haparanda tingsrätt 2010b).

2.2.3 Offentliga anläggningar kopplas ur

I slutet av sommaren 2010 medför början på nästa vända av tvångsförvaltning. Orsaken är i grunden domen från Marknadsdomstolen (här ovan). Ekfors Kraft

---

⁸ Notera att adekvat dokument eller information saknas från www.ei.se.

⁹ Dessa krav anses rimliga, enligt en företrädare på konkurrensverket (Lahti 2010).

hade dömts till att ansluta Haparanda kommuns gatu- och belysningsnät i praktiken tre veckor efter delgivningsdatum, vilket ännu inte skett efter flera månader. Trots det har Ekfors uttryckligen meddelat sin avsikt att avsluta stridigheterna mot Haparanda kommun i belysningsfrågan. Det har även gjorts framsteg i relation mellan dem och kommunen för att ansluta nätet. Under våren har Haparanda dels betalt anvisade anslutningsavgifter, dels har kommunen också efterlevt Ekfors begäran om att av kostnadsskäl flytta vissa av anslutningspunkterna (Konkurrensverket 2010b s.5). Ändå drar anslutningen ut på tiden, varför Konkurrensverket begär att parterna möts för att klargöra vilka förutsättningar som finns för anslutningarna liksom vilka åtgärder som behöver vidtas. Samtalet mellan Haparanda och Ekfors sker i slutet av maj, vartill ett gemensamt protokoll upprättas där det framgår att Ekfors senast den 10 juni ska inkomma med kompletterande uppgifter om var de anser att två anslutningar ska ske (Konkurrensverket 2010b s.6). När så inte sker ber Konkurrensverket om klargörande från Ekfors, vilka anför säkerhetsskäl som orsak, något som inte myndigheten tror föreligger. Därför beslutar Konkurrensverket den 25e augusti att ålägga Ekfors Kraft ett vite på 750 000 kronor fyra veckor efter delgivning om de inte ansluter Haparanda Stads belysningsanläggning till sitt elnät (Konkurrensverket 2010b s.1). Dagen efter (den 26 augusti) kommer nästa dom, när Regeringsrätten ger Haparanda kommun rätt att ansluta sitt belysningsnät till fyra angivna kommunala anläggningar (EI 2010a).

Trots dessa beslut, och det faktum att Ekforsbolagen under samma tid står i konflikt med även EI, väljer Ekfors att den 6 september koppla ur elektriciteten som ett svar på att Haparanda kommun den 3 september anslutit sin belysningsanläggning till andra kommunala anläggningar. EI hade dess för innan också lämnat flera föreläggande om vite eftersom bolaget vägrat ansluta anläggningar till sitt nät; vägrat lämna ekonomiska uppgifter; men också vägrat uppge uppgifter för villkor till anslutning. EI väljer i detta läge att först vädja till parterna att ta sitt ansvar och frivilligt lösa situationen för medborgarnas bästa, samtidigt som de lämnar in en ansökan om tvångsförvaltning till förvaltningsrätten i Linköping (EI 2010a, Larsson – Laurin 2010). När parterna ett par dagar senare misslyckats att nå en överenskommelse ålägger EI Ekfors Kraft att återkoppla strömmen, annars risker de ett vite om 1 miljoner kronor per påbörjad vecka (eller 250 000 kronor per anläggning). Syftet är att säkra samhällsviktiga funktioner för kommuninvånarna (EI 2010b, se även EI 2010c, EI 2010d, EI 2010e, EI 2010f).

2.2.4 Tvångsförvaltning II och makt över agendan

Efter 20 dagar kommer beslutet om en tillfällig tvångsförvaltning i väntan på ett permanent beslut vilket kom i början av november (EI 2010g, EI 2010h). Tvångsförvaltningen innebär att kunderna hos Ekfors Kraft ska betala sina elräkningar efter tvångsförvaltarens anvisningar, men fakturering på grund av okunskap kommer inte faktureras dubbelt. Bolaget liksom dess företrädare saknar

vidare rätt att stänga av elen. Sker ändå så, kommer tvångsförvaltaren att återansluta kunderna (EI 2010i).

Övertorneå kommun väljer ändå, till skillnad från Haparanda kommun, att inte betala till tvångsförvaltaren. I stället ska de betala till Ekforsbolagens ägare och ursprungliga förvaltare. Det kommer ske via Ekfors Energi, meddelar kommunalrådet Linda Ylivainio (C) för Norrbottens-Kuriren. Orsaken är att de saknar resurser för att hantera vad de befarar som en överhängande risk för störning av samhällsviktiga funktioner. Ändå ska det inte enligt henne föreligga några nya hot bakom beslutet. Det handlade i stället om att det ska ha saknats garantier för att strömavbrott inte skulle ske (Poikela 2010).

Privata konsumenter följer i Övertorneås spår. För även om Ekforsbolagen via sitt bolag Ekfors Energi AB nu förlorar rätt att handla med elektricitet, så har majoriteten av Ekfors Krafts nätkunder betalat sina räkningar dit och inte till tvångsförvaltaren (Lahti 2010b). Det senare bolaget står inte under tvångsförvaltning, och kan förvaltas av MS trots att denne dömts till näringsförbud, eftersom domen inte vunnit laga kraft (Lahti 2010b, Norrbottens-Kuriren 2010).

Hösten 2010 är vidare dramatisk. Två av MS bolag, varav ett i Ekforskongcernen, Ekfors mark- och linjebyggnad går i konkurs efter beslut av Haparanda Tingsrätt. Båda har en sammanlagd skuld till staten på omkring 31 miljoner kronor (Lahti 2010c).

Motgångarna för Ekfors fortsätter under 2011. I januari tar EI nästa steg genom att åter igen begära tvångsinlösen av Ekfors Kraft AB, på orsaker grundade i mångårig ovilja att följa lagen och myndigheters beslut. Alltså tror myndigheten inte att det finns en förutsättning till förbättring under den tid bolaget är tvångsförvaltad, vilket den oberoende tvångsförvaltaren tillstår (EI 2011a). Likväl beslutas i domstol att tvångsförvaltningen skall fortsätta i minst 6 månader (EI 2011b). Vidare döms bolagen att betala 2,45 miljoner till staten efter att inte följt EI:s föreläggande rörande anslutning av ett minikraftverk respektive frånvaron av eftersökta handlingar (Lahti 2011a). Samtidigt säljs beslagtagna egendom av för att betala skulderna, däribland bolagets hjärta – kraftverket i byn Ekfors – värderat till 22 miljoner kronor (Lahti 2011b). Men det senare hindrar inte Ekfors Kraft från att gå i konkurs, vilket under juni 2011 beslutades av Stockholms tingsrätt, efter en skuld på 20,5 miljoner till Vattenfall. Det kan innebära, om beslutet når laga kraft, att tvångsinlösen som begärts av EI inte behöver verkställas (Lahti 2011c). I slutändan döms MS av hovrätten till fängelse för grovt skattebrott i ett år samt näringsförbud i tre år för att ha undanhållit staten 20 miljoner kronor. Därtill döms han att göra sig av med över hälften av aktierna i Ekfors Kraft. Han får heller inte sätta någon närstående för ledningen av bolaget, för att därigenom kunna verka i bakgrunden. EI väntar också vidare på en senare dom om inlösen av fler anläggningar (Nordlund 2011a, Hovrätten för Övre Norrland 2011).

Notera att domen är överklagad till Högsta Domstolen som ännu inte tagit ställning om fallet skall ges prövning (Nordlund 2011b). Vidare förekommer ett sista sidospår i konflikten om Ekfors Kraft. Den ska inte utförligt redogöras här mer än att konstatera att små privata och enskilda kunder hos Ekfors Kraft,

kommer i kläm under våren medans tvångsförvaltningen pågår. Osäkerhet, bristfällig information och hot från MS bidrar till otrygghet (Lahti 2011d, Lahti 2011e, Lahti 2011f, Lahti 2011g, Lahti 2011h).

2.3 Sammanfattning

Konflikten i Tornedalen utspelar sig mellan i huvudsak tre aktörer: Ekforsbolagen, där MS är ägare och vd; kommunerna Övertorneå och Haparanda; samt Energimarknadsinspektionen (EI). Därutöver involveras diverse andra myndigheter, liksom domstolar. Grunden för konflikten är år 2001, då Ekfors på grund av dålig lönsamhet höjer priset för dels belysning, dels priset på leverans av elektricitet. Kommunerna erhåller fakturorna först 2004, där det framgår att priset på belysning har fördubblats. De motsätter sig detta och betalar inte hela summan, varför Ekfors inte tänder belysningen inför säsongen 2006/2007. Kommunerna klagar och för ärendet till domstol, där det inte bifalls, på grund av att belysningstjänsten inte anses omfattas av det rättsliga monopol som nätkoncessionen utgör. Kommunerna börjar därför anlägga egna belysningsnät. Processen att koppla in nätet drar för kommunerna ut på tiden, där flera vintrar följer utan belysning.

Främst gäller det Haparanda, Övertorneå når en lösning tidigare. Trots ett utslag från flera myndigheter och domstolar, liksom dess uttalade avsikt att avsluta stridigheterna, så stänger Ekfors av strömmen till två vattenverk, en brandstation och en skola i september 2010. Orsaken, var enligt dem att det förelåg säkerhetsrisker, medan domstolen ansåg att detta var ett sätt att förvägra dem anslutning.

Den andra konflikten rör priset på elleverans, vilken hade höjts kraftig. Redan år 2007 förelåg det hot för Haparanda om att kommunala anläggningar skulle kopplas ifrån, om inte den begärda summan betalades. Hotet avstyrdes efter vädjan från näringsministern, som personligen rest upp för att möta MS.

Den tredje konflikten, är mellan EI och Ekforsbolagen. Myndigheten har i omgångar ålagt Ekforsbolagen vite för att rätta till diverse fel i den senares förvaltning. Eftersom förvaltningen ändå inte förbättras, har EI också ansökt om tvångsförvaltning och tvångsinlösen två gånger. Den första perioden av förvaltning misslyckades, delvis på grund av Ekforsbolagens ovilja till samarbete, medans den andra i denna stund fortgår.

För övrigt, döms Ekfors vd MS till fängelse två gånger för skattebrott, och avtjänar 8 månader år 2009; medan den andra domen ännu ej vunnit laga kraft. Därtill är Ekforsbolagen skuldbelagda, vilket från hösten 2010 börjar ta ut sin rätt. MS bolag går i konkurs och egendom beslagtogs för att säljas av. 2011 faller så även moderbolaget Ekfors Kraft AB, vilket kan medföra ett slut när saken är avgjord.

3 Ekonomismens diskursiva hegemoni

Kjell Arne Røvik skriver i sin bok *Managementsamhället* (2007) att från 1970-talet har en grupp av idéer växt sig starkare som handlar om att organisationer bör utforma sig efter företag eller affärsrörelser. Bland dem märks New Public Management (NPM), vars tanke går ut på att det offentliga ska utforma sin verksamhet som om det vore privata företag. Alternativa former som förvaltning eller föreningsformen försakas, varför också organisationer har kommit att omvandlas i framför allt tre ekonomiska aspekter. Dels dess grundläggande *form*, dels i vilka *strategier* organisation har att välja på, samt vilket system varigenom organisationen erhåller sina *resurser* (Røvik 2007 s.135f, se även s.27). Det diskursiva förhållandet vederläggs enligt Røvik genom uttalande från företagsformens agenter (Røvik 2007 s.139).

Formförändringen medför att organisationerna kommit att bli mer kundorienterade, men också marknadsanpassade, liksom inriktad på en profitmaximering för ägare (Røvik 2007 s.136). Med lönsamhet som recept, har de valbara strategierna en aggressiv utformning, enligt Røvik. Däribland förekommer "*Den brutala tillväxten*", med en filosofi som underförstått går ut på att organisationen måste välja mellan att expandera eller dö; och "*Den brutala bantningen*", som kan tolkas som en strategi baserat på att tillväxt kommer kostnadseffektivitet. Förtydligat har denna strategi tre orsaker, där organisationen väljer att antingen renodla kärnverksamheten; eller skära ner kostnaderna genom utlokalisering av verksamheter till underleverantörer utanför organisationen; eller också inkassera intäkter genom försäljning (Røvik 2007 s.141-143). Resursstyrningen är det tredje området för förändring. Bland de viktigare principerna märks här ett förväntat krav på hög avkastning till ägarna för att på så vis trygga organisationens finansiella medel (Røvik 2007 s.147f).

Aktörer som sprider och verkar för implementering av NPM-reformernas ekonomiska logik: OECD, IMF, Världsbanken och WTO. Dessa tar inte hänsyn till att de politisk-administrativa områdena präglas av andra logiker, som demokrati och rättsäkerhet. Syftet, enligt förespråkarna för idébildningen är dels att konkurrens om serviceproduktionen ska fungera som en garant för att medborgarna erhåller den bästa möjliga kvalitén hos tjänsterna till det lägsta priset; dels att relationer som är kontraktbaserade ges bättre översikt och möjlighet till att i efterhand kontrollera kvalitet och pris hos de offentliga tjänsterna; dels att brukarbetaling ger ett mer ansvarsfullt användande av offentliga tjänster, varför också överkonsumtion dämpas; vidare fungerar löner och belöningar i förhållande till arbetarnas insatser som en motivation för hög produktivitet; till sist bör konsumentvalet, det vill säga medborgarnas egen valfrihet, medföra ett mer varierat och spritt utbud liksom transparent marknad (Røvik 2007 s.28, jfr även Lundquist 2010 s.119).

3.1 Privatisering

Orsaker till privatisering är inte enbart ideologiska, fiskala motiv om kostnadseffektivitet ligger också bakom (Lundqvist 2010 s.238), alternativt kan även okunnighet bidra – menar Lennart Lundquist – eftersom som det förekommer även där det är minst troligt, hos socialdemokratiska regimer (Lundquist 2010 s.120). Empiri talar dock för att detta på sikt saknar verkan eftersom antalet konkurrerande aktörer trängs ut och slukas upp. Därmed är det inte otroligt att den som en gång erhållit entreprenad för en tjänst, till exempel sophämtning får fortsätta med verksamheten (Lundqvist 2010 s.238). Även Lundquist hävdar att empiri inte stödjer tanken på att privatisering eller förvaltning genom entreprenad skulle vara mer kostnadseffektivt och samtidigt levereras snabbare än offentligt dito (Lundquist 2010 s.122).

Lundquist ger följande typer för ekonomisk organisering:

1. Ekonomisering, innebär att kärnan i organisationen utformas på ett sätt så att de liknar privata aktörer.
2. Bolagisering är en form där det offentliga skapar egna bolag som ombesörjer offentliga förvaltningsuppgifter.
3. Entreprenadisering är en typ av förvaltning där det offentliga sluter kontrakt med en icke-offentlig organisation för att genomföra offentlig verksamhet (Lundquist 2010 s.121).
4. Privatisering medför att verksamheten tas om hand utanför det offentliga.
5. Hybridisering är en blandning, där det privata och offentliga bildar partnerskap (Lundquist 2010 s.122).

Lundquists modell för *Marknadsstaten* innebär att staten tar rollen som säljare, medan medborgaren blir köpare. Dessa gäller dels *utbud* som påverkansinstrument, dels *konkurrens* som konfliktlösningsmekanism (Lundquist 2010 s.121).

3.2 Duala nyttofunktioner

Røvik berättar om begreppet ”Corporate Social Responsibility” (CSR), vilket går ut på att företag och bolags anseende är i ökande grad beroende av deras förmåga av att de visar att de följer samhällets normer. Med andra ord finns det tankegångar om att organisationernas normer är mer än att bara tillmötesgå bolagens ägare genom profitmaximering. Målgrupp för denna filosofi är andra utomstående grupper, som arbetare i förhållande till rättigheter, lokalsamhällena som organisationerna är knutna till, samt även miljö och natur. Røvik menar att det enligt A.B. Carroll finns fyra huvudtyper av ansvar som ett företag måste ta hänsyn till: I) är det sedan tidigare givna värdet, att maximera de ekonomiska värdena i verksamheten; II) är att följa lagar; III) att äga ett etiskt ansvar, sådant att handlingarna inte är omoraliska eller inte kan rättfärdigas; IV) slutligen, bör

även företag bidra ekonomiskt för att genomföra olika samhällsnyttiga mål (Røvik 2007 s.172).

Med andra ord är anseendet för företag och bolag viktigt, eftersom en låg nivå av denna faktor kan bidra till att de förlorar kunder och marknadsandelar. Dock är meningen samtidigt den att det är fundamentalt viktigt att förmedla samhällsnyttan. Røvik menar så att Philip Morris spenderade 100 miljoner dollar på att förmedla budskapet om den filantropiska verksamheten, där de lagt ut 75 miljoner dollar år 1999 (Røvik 2007 s.175).

Sammanfattningsvis menar Røvik att omdömeshantering handlar om medvetna strategier hos organisationer, involverande framhävnings av sig själv, i syfte att kontinuerligt skapa en tillit och legitimitet mellan sig själva och breda lager av intressenter. Idéen innebär alltså att organisationerna måste ansluta sig till omgivningens normer, samtidigt som detta signaleras utåt (Røvik 2007 s.181).

Legitimitet i sin tur, kommer för en förvaltning av att dess agerande dels är förutsägbart, men också genom frånvaron av godtycklighet. Det betyder att lagreglerna skulle utformas generellt, så att lika fall bedömdes lika, samtidigt som reglerna var tillräckligt precisa så att medborgarna skulle kunna förutse förvaltningens beslut (Rothstein 2010 s.13).

Sammantaget är det ur förvaltningssynpunkt viktigt att en balans nås mellan ekonomisk effektivitet och legitimitet, till vilket medborgarnas ansvarsutkrävande är knutet. *Med andra ord förutsätter en god förvaltning genom privatisering att verksamheten kan regleras av de offentliga aktörerna* (Lundquist J 2010 s.239f).

3.3 Analys av strukturell förändring som oberoende variabel

Røvik menar att *ekonomismen* medfört förutsättningar för förändring av såväl form, som strategi, liksom finansiering av vad som betraktats som offentlig förvaltning. Men när vi ser till fallet med belysningen i Tornedalen, så framgår det att belysningsanläggningarna redan erhöles Ekforsbolagen på 1970-talet, det vill säga samtidigt som diskursen uppkom. Med tanke på att tankegångens ursprung inte var Sverige, så förefaller det otroligt att diskursen kan anses ha påverkat beslutet i fråga om den privata formen av förvaltningen (jfr Marknadsdomstolen 2007a s.5f).

Gällande strategi som den brutala tillväxten, så talar en del av omsättningen för att så skett, men beakta då att Ekforsbolagen hela tiden varit en privat aktör, varför detta måste anses sakna validitet för att förändring skett (jfr Esaiasson *et al* 2007 kap 4; ang. omsättning se Retriver 2011b-f). Det samma gäller sålunda också för finansieringen.

Kritiskt för frågan om diskursen spelat någon roll är frågan om när Ekfors erhöles nätkoncessionen. Här har jag tyvärr inte funnit något exakt datum, mer än att den *förnyades* den 31 december år 2000 (Larsson – Laurin 2010 s. 18). Men med tanke på att Ellagen (Svensk Författningssamling 1997:857) § 13 föreskriver

att en nätkoncession för område skall meddelas om 25 år, så är det troligt att Ekfors haft koncessionen tidigare under en längre period. Det bör med andra ord inte röra sig om att det offentliga under det senaste decenniet privatiserat verksamheten. För hade så varit fallet, förefaller det samtidigt ologiskt att Ekforsbolagen skulle erhållit belysningsanläggningen, som här ovan nämnts.

I fråga om CSR, så finns det få tecken på att Ekforsbolagen strävat att förbättra sitt anseende. Rent empiriskt torde de snare försämrat det genom sitt godtyckliga agerande (jfr Rothstein 2010 s.13). I stället är den slutliga frågan *om* regleringarna fungerat. Här finns frågetecknen, värda vidare studier. Dels, så pekar ett inlägg från Europeiska Kommissionen på att *myndighetsutövning* inte nödvändigtvis är en *ekonomisk verksamhet* i den meningen att det ska omfattas av Konkurrenslagen. Här fann ändå Marknadsdomstolen skäl att tillåta kommunerna att föra talan i fallet om belysningen. Med andra ord, är detta ett potentiellt problem, men kan inte ses som en orsak till utfallet (jfr Europeiska Kommissionen [odaterat] s.6f, Marknadsdomstolen 2007a s.16-18). Ändå är det ur en normativ synpunkt kritiskt ifråga till att man här saknar hänsyn för demokratiska värden (jfr Lundquist 1998 s.62-67).

Avslutningsvis så lämnar jag denna fråga delvis öppen, eftersom det är en normativ ståndpunkt, vilket jag inte ämnar utreda här, om vilka värden man ska värna här. Det vill säga rättsäkerhet, vilket övergripande kan anses vara normativt rätt, eller de drabbade samhällena som fått vänta medans rättsprocessen pågått. Dock tyder empiri ifråga om ökande elpriser på marknaden att det till viss del saknas adekvat kontroll över elmarknaden (jfr Boström 2010).

4 Incitamentsstrukturer

”Strukturer orsakar sannolikt inte utfallet, i stället gör de vissa utfall mer sannolika än andra. Och i dessa förhållanden är det absolut nödvändigt att ha ytterligare kunskap om hur processerna fungerar på den lokala nivå – nivån för individuellt agerande och val – om vi hoppas kunna säga något om varför ett utfall uppkom i stället för ett annat.” – Rothstein citerar Daniel Little (Rothstein 2003 s.59).

Citatet klargör en för Bo Rothstein avgörande ståndpunkt. Han benämner den *metodologisk individualism*, vilket alltså betonar *individens betydelse i strukturerna* (Rothstein 2003 s.59).

Med detta sagt, avser jag i detta avsnitt ge en genomgripande teoretisk ansats till vilka mönster, så väl som incitament som föreligger bakom aktörers handlingar. Teorin är hämtad och ur tolkad från Bo Rothsteins bok *Sociala fällor och tillitens problem* (2003).

Tillit, eller mer korrekt, *bristen av tillit* ser Rothstein som en förklaring till att samarbete uteblir, även i de fall där det uppenbarligen är till nytta för alla inblandade parter. Därför kan inte bristen på tillit förklaras utifrån rationella teorier. Inte heller kan *fungerande kultur* ses som en ensam förklarande faktor, eftersom variationen är stor mellan annars liknande västerländska kulturer. Till exempel i fråga om graden av facklig anslutning (Rothstein 2003 s.41f).

Inte heller, menar Rothstein, klarar de neoklasiska modellerna för mänskligt agerande förklara varför det finns så mycket samarbete, eller varför människor agerar solidariskt. I stället, fortsätter Rothstein, så pratar forskare om *både och*, där vissa situationer tyder på mer rationalistiskt tänkande, medan andra har ett tydligare kulturellt styrsystem (Rothstein 2003 s.43). En annan kritik mot den rationalistiska skolan är att den ”har helt felaktiga beskrivningar av vad politiska aktörer gör, tänker och känner” (Rothstein citerar Lustick, Rothstein 2003 s.43). Rothstein poängterar detta genom att lyfta fram en studie av Jonathan Bendor och Piotr Swistak, vilken ger en lösning på problemet med den sociala fällan. Alltså, ”[o]m rationella egenlystiga aktörer skall kunna skapa ett stabilt jämviktsläge, måste aktörerna handla på ett sätt som strider mot principen om rationellt egenintresse” (Rothstein 2003 s.44). Med andra ord betyder det att homo economicus sätts inför en paradox, i den meningen att aktören måste agera oegenlystigt genom att bestraffa¹⁰ osolidariskt agerande (Rothstein 2003 s.44).

Teorierna om rationalism har så begränsningar, vilket även empiriska experiment visat på enligt Rothstein. Utvecklat ligger teorins tillkortakommande i

---

¹⁰ Notera att straffen inte nödvändigtvis behöver vara av våldsam art, utan likväl kan ske genom spridande av negativ [men saklig] information som försvårar för den andre att agera (Rothstein 2003 s.44).

att den överdriver människans förmåga att hantera information, det vill säga aktörens förmåga att göra upprepade strategiska kalkyler; liksom att teorin bortser från aktörernas relation till sociala normer, känslor och osäkerhet (Rothstein 2003 s.46).

Likväl, fortsätter Rothstein, kan inte kulturalism i sin renaste form anses realistisk, eftersom den utesluter all form av handlande i meningen av överlagda beslut. Följaktligen betyder det att kulturalism bortser från syfte, avsikter och strategiskt handlande (Rothstein 2003 s.47). Betänk därför situationen som uppstod i forna Jugoslavien, vilken tyder på att kulturell identitet kan ändras snabbt och aktörer tämligen snabbt kom att omdefiniera sin kulturella tillhörighet, på något som måste dras till strategiska grunder (Rothstein 2003 s. 51).

En problematisk paradox i den rationalistiska ansatsen är hur man i spelteorin skall kunna komma ur ineffektiva jämviktslägen, eftersom egennyttiga aktörer vilka också har makt över systemet kommer att sakna incitament att förändra sitt beteende. Vidare försvåras förändringar av att dessa aktörer förväntas fortsätta att hysa en misstro mot dem som vill ändra systemet (Rothstein 2003 s.50).

4.1 Rothsteins metodologi

4.1.1 Förslag till enhetlig analytisk ansats

Med bakgrund av kritiken mot de två renodlade formerna introducerar Rothstein fyra begrepp för att försöka överbygga gapet mellan rationalitet och kulturalism (2003 s.52).

Subjektiv rationalitet utgår från att människan i sitt politiska handlande äger mål och syfte, men beaktar likväl att hon inte alltid äger full kunskap. Det är en skillnad mot den rationalistiska skolan, vilka menar att *aktörer agerar så gott de kan*. Istället bör man, enligt Jon Elster, utgå från att *aktörer agerar så gott de tror att de kan*. Något som denne liknar vid att en bilist utan en karta i en ny stad inte kan känna till alla vägar varför också handlandet rent objektivt inte är optimalt (Rothstein 2003 s.53).

Vidare innefattar subjektiv rationalitet ett brott mot rationalismens *egennyttia*. Individer kan mycket väl ha andra mål än att maximera utfallet i fysisk rikedom, makt eller social status. Till exempel menar Rothstein att riskminimering eller maximering av realisering kan var mål. Det går också att tänka sig att individer strävar efter erkännande i sociala och/eller politiska sfärer (Rothstein 2003 s.55).

Kultur-som-en-verktyglåda fortsätter på det ovan nämnda spåret, men lyfter vidare fram att politiska aktörer har *duala nyttofunktioner*, vilket är en kombination av aktörens egenintresse med en strävan av att samtidigt visa sig normativt acceptabel (Rothstein 2003 s.55). Utvecklat, fortsätter Rothstein, kan detta kopplas till orsaken bakom varför människor kan tänka sig betala skatt, stålla upp i krig eller avstå från att ta mutor – förutsatt att tillräckligt många kan övertygas göra det samma (Rothstein 2003 s.55). Rothstein refererar därefter till Peyton Young, vilken ger ett ytterligare perspektiv på den evolutionära spelteorin. Denne forskare menar också att aktörer saknar full information och inte alltid agerar rationellt. Men det betyder inte att de i motsats skulle vara irrationella. Istället anpassar de "sitt beteende efter vad de tror att de andra aktörerna kommer

att göra”, något som är en följd av information från tidigare kontakter (Rothstein 2003 s.55f).

Eftersom direkt kontakt med alla individuella aktörer ofta är omöjligt blir kultur en lösning till direktobservationen. Men, fortsätter Rothstein, kultur kan ändå inte förklara på mikrogrund varför aktörer omfattas av specifika verklighetsuppfattningar, ideologier och sociala normer, utan att förstås som en typ av determinerade kulturautomater. Istället använder han Ann Swidlers idé om *kultur-som-en-verktyglåda*, där kultur ses som ett slags instrument var med aktörer kan välja att agera. *Hegemoni* blir enligt detta synsätt en dominerande kultur, vilken tränger ut andra möjliga handlingsalternativ från människors medvetande. Det vill säga att den meny med vilken kulturen ger oss handlingsmöjligheter kommer ha få om några alternativ annat än det som rymms inom den dominerande (Rothstein 2003 s.57f).

Metodologisk individualism är Rothsteins tredje begrepp, det har introducerats här ovan. Förtydligt betyder det att strukturerna inte gör att dess individer handlar per automatik i enlighet med ett deterministiskt synsätt. I stället bidrar strukturer med att ge incitament och restriktioner, med vars hjälp individerna kan förutse effekterna av sina handlingar (Rothstein 2003 s.59).

I grupp ändras omständigheterna. Här kan inte individuella aktörers handlande enkelt härledas till deras egna isolerade beteende. Eftersom de deltar i en grupp, så är det troligt att strukturen för deras eget handlande förändras på grund av interaktionen. Det vill säga uppfattningar om exempelvis möjligheter och dess handlingskonsekvenser, samt normer som rättvisa med mera (Rothstein 2003 s.60f).

Rothsteins fjärde begrepp är *kausala mekanismer*, med vilket han menar att samhällsvetenskapen bör sträva efter mer än sannolikhetsantaganden. Orsaken är dels att det senare lämnar utrymme för slumpmässig samvariation; dels att vi härigenom enbart kan göra förutsägelser, men aldrig riktiga förklaringar. Poängen med detta, menar Rothstein, är att etablera ett synsätt varigenom både stabilitet och förändring kan analyseras (Rothstein 2003 s.61-63).

4.1.2 Begreppskarta

Institutioner – formella och informella. Institutioner kan ses som en form ”standardiserade operativa praktiker” (Rothstein 2003 s.64). De har även beskrivits inom den rationalistiska skolan som spelregler. Men, hävdar han, även om det finns områden vilka tydligt möjliggör för rationellt tänkande, så är det generellt mer troligt att aktörer agerar utifrån myter och ideologier liksom halvdana teorier. Det betyder inte att vi står inför en diskussion av antingen eller. Poängen är snarare att både kulturella traditioner och formella regelsystem ligger på samma analytiska nivå (Rothstein 2003 s.64f).

Det ger vidare en möjlighet att förstå varför skeenden, vilka enligt de formella institutionerna kan tyckas irrationellt, faktiskt också inträffar. Rothstein exemplifierar detta med *hedersmord*. Han menar så att utifrån de formella institutionerna bör det inte uppfattas som rationellt för en fullt frisk fader att döda sin dotter, men utifrån ansatsen att alternativet är att familjen blir kulturellt utstött så kan uppoffringen få en förklaring (Rothstein 2003 s.65). Poängen här är att aktörers handlingar skall ses som ett val i enlighet med den subjektiva

rationaliteten mellan nyttan och kostnaderna från de olika institutionerna (Rothstein 2003 s.65).

Notera vidare att det medför en möjlighet att kritisera formella institutioner för att vara ineffektiva, eftersom vi härigenom kan mäta och förstå i vilken grad de faktiskt överensstämmer med det faktiska beteendet hos aktörerna. Alltså kan informella institutioner ses som en förklaring när legala regler inte upplevs tvingande. Ändå är de inte oberoende av varandra. Även om det i grunden är en empirisk fråga, så kan formella institutioner i vissa situationer antas vara nedärvd från informella normer. Men, poängen är att när dessa formaliseras, så är det också troligt att de förstärker det redan informella beteendet. Rothstein exemplifierar detta med lagen mot barnaga, vilken kan antas ha haft som effekt att låsa in utvecklingen mot ett specifikt spår. Likväl tar han upp Jon Elster, som argumenterar för att normativa förändringar kring till exempel sociala rättvisa har varit mer avgörande än nyttokalkyler för politiska förändringar, som i fallet med rösträtten. Dock ska det konstateras att institutioner inte med nödvändighet är vare sig långlivade eller svårföränderliga, även om de kan ha effekt även efter dess avskaffande. Exempelvis har vi så modetrender vilket skall ses som konstruerade informella institutioner med kortvarigt liv (Rothstein 2003 s.65-67).

Mekanismer – strategier och praxis ser Rothstein som en förklaring till varför strukturella förändringar måste ses som en trestegsprocess. Det betyder att strukturella förändringar kommer till genom att en struktur påverkar en aktör, som i sin tur påverkar andra aktörer, dessa individer kommer sedan ge upphov till en ny struktur. Mekanismer kan vidare betraktas som mer eller mindre beräknliga, innovativa och medvetna. Det består av dels *strategier*, vilket bygger på medvetna val; dels också på *praxis*, som är vanemässiga beteenden (Rothstein 2003 s. 67).

Motiv – intressen och självuppfattning är en kontinuerlig dimension mellan maximering av nytta och maximering av normer om rättvisa. Motiv bygger alltså på så väl egenintresse, som självaktning (Rothstein 2003 s. 69f).

4.2 Aktörscentrerad analys

Det faktaunderlag som föreligger ger sken av att MS inte äger någon tillit till det Svenska samhället, eftersom han tydligt och varaktigt förmedlar kränkande omdömen, till exempel NationlSocialdemokraterna. Bilden förstärks också av MS genom förvaltningsberättelsen i Ekfors Krafts årsredovisning för år 2009/2010. Där menar han att Socialdemokraterna, Centerpartiet och Moderata samlingspartiet är en ”organiserad politisk brottslighet”, vilka satt honom i politiskt fängelse för att han vägrat låta sig bli plundrad av dem. Därtill har han under samma period utsatts för en ”borgenärsattack” från bland annat kronofogdsmyndigheten och en bank; samt ”statsterrorism” av Transportstyrelsen för att de krånglat med att förnya hans helikoptercertifikat. Det senare menar han också är ”politiska trakasserier”, vilket underförstått måste tolkas som myndigheternas oförmåga att smärtfritt tillmötesgå medborgarens eller MS intresse (jfr Ekfors Kraft AB 2011 s.2).

Inte heller kommunerna Haparanda och Övertorneå hyser någon tillit emot Ekforsbolagen, vilket framgår i Marknadsdomstolens dom om belysningen från år

2007. De ansåg mycket riktigt att ”Ekforsbolagen sannolikt skulle obstruera en sådan utveckling genom att vägra eller ställa orimliga krav för att låta ansluta belysningsanläggningar till det koncessionspliktiga nätet” (Marknadsdomstolen 2007a s.25).

MS självuppfattning om samhället kan till viss del rekonstrueras från en artikel från journalist Torkel Omnell i Dagens Industri. Där framgår det att MS förakt och misstro mot samhället, eller vad han kallar för ”enpartistaten” och ”sossediktaturen” är grundat i socialisering från familjen. Det betyder dock inte nödvändigtvis att det föreligger en konspiration mot honom från myndigheterna, i stället kan det handla om okunskap (”klantarsel” i MS ordalag) från deras sida. Själv jämför sig MS med Vaclav Havel (tjeckisk frihetskämpe), medan svenska politiker liknas vid Idi Amin (Ugandas tidigare diktator) liksom Robert Mugabe (Zimbawes president) (Omnell 2007).

Det är med andra ord obestridbart att MS har en skev verklighetsuppfattning, och jag tänker inte analysera hans åsikter härom, eftersom dem hittills har fått stå omotiverade i media. Dock finns det en tendens i MS mönster som förstärker mitt antagande att dessa är absurda, han tenderar att koppla myndigheterna till kända totalitära institutioner. Fängelset omnämndes till exempel som ”gulag” och Haparanda Tingsrätt som ”Kinesiska Folkdomstolen i Haparanda” (jfr Ekfors Kraft AB 2011 s.2).

Vidare tyder hans verklighetsuppfattning på att konflikt är att föredra. MS erkänner att han har brist på ödmjukhet, men tillstår att ”han väljer de smarta lösningarna framför de mindre smarta och det kan också provocera” [sic!]. Han tillstår vidare att han varit i flera konflikter, bland annat med Vattenfall från slutet av 1980-talet. Andra konfliktområden rör en strid mot bolagets arbetare, sedan bolaget år 2001 vägrat skriva på fackligt kollektivavtal (Omnell 2007); men också frågan om en skog i Dalarna skulle få avverkas eller bli naturreservat (se Lindström 2001).

Sammantaget tyder mycket på konflikten frodats i bristen på ömsesidig tillit. Innan saken om maktmissbruk i fråga om belysningen hade kommunerna och Ekforsbolagen endast träffats två gånger under konflikten. Kommunerna har i stället ansett sig som hjälplösa offer för ett monopolist maktmissbruk och vädjat till myndigheterna om hjälp (jfr Marknadsdomstolen 2007a s. 20). Vidare kan MS höga uppfattningar om sig själv som frihetskämpe mot den totalitär offentliga regimen ha spelat in i hans frånvaro till att acceptera allmänna normer lagar. Att hans bild vidare saknar validitet menar jag styrks av Foreign Policy's *Failed State Index*. Där placeras Sverige liksom de skandinaviska gränsländerna bland de mest stabila staterna medan Uganda och Kina tillhör stater i farozonen. USA i sin tur placerar sig i den näst mest säkra kategorin, medan Ryssland som arvtagare till Sovjet återfinns i den mittersta av fem kategorier (jfr Foreign Policy 2011).

Slutsatsen härav är att MS bör betraktas som en *samhällshaverist*, eftersom han ställer sig obstinat mot rådande normer och samtidigt är villig att ta strid mot dem trots de kostnader som därav utkrävts av honom.

5 Referenser

Primärmaterial

- EI, 2006. ”Inlösen av Ekfors Kraft AB:s elnät”, Energimarknadsinspektionen 2006-11-27. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2007. ”Allvarliga brister i tvångsförvaltningslagen”, Energimarknadsinspektionen 2007-03-01. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2008a. ”Övertorneå får inte ansluta gatubelysning till kommunens eget elnät”, Energimarknadsinspektionen 2008-06-12. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2008b. ”Hovrätten sade nej till inlösen av Ekfors Kraft”, Energimarknadsinspektionen 2008-07-09. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2008c. ”Ingen inlösning av Ekfors anläggning”, Energimarknadsinspektionen 2008-12-19. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010a. ”EI ansöker om tvångsförvaltning av Ekfors Kraft”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-08. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010b. ”Ekfors Kraft riskerar vite på 1 miljon kronor per vecka”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-10. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010c. ”Dnr 770-10-102215”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-10. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010d. ”Dnr 770-10-102216”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-10. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010e. ”Dnr 770-10-102217”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-10. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010f. ”Dnr 770-10-102218”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-10. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010g. ”Klart att Ekfors Kraft ska tvångsförvaltas”, Energimarknadsinspektionen 2010-09-30. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010h. ”Slutligt beslut om tvångsförvaltning av Ekfors”, Energimarknadsinspektionen 2010-11-04. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2010i. ”Angående tvångsförvaltningen av Ekfors anläggning”, Energimarknadsinspektionen 2010-10-25. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2011a. ”EI ansöker om inlösen av Ekfors anläggning”, Energimarknadsinspektionen 2011-01-11. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2011b. ”Tvångsförvaltningen av Ekfors fortsätter”, Energimarknadsinspektionen 2011-03-11. Hämtat från www.ei.se 2011-08-10.
- EI, 2011d. ”Vår verksamhet i korthet”, Energimarknadsinspektionen. Hämtat från www.ei.se/om-ei-2011-08-11.
- Ekfors Kraft AB, 2011. ”Årsredovisning 2009/2010”, Bolagsverket.
- Europeiska Kommissionen, [odaterat]. ”Yttrande från Europeiska kommissionen i enlighet med artikel 15.1 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16

- december 2002 om tillämpningen av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget. marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Haparanda tingsrätt, 2005. Belastningsregisterutdrag: Mikael Styrman, 2005-10-26. [Erhållet per post].
- Haparanda tingsrätt, 2010a. ”Dom 2010-05-26, B 753-09”, Haparanda Tingsrätt. [Erhållet per e-post].
- Hovrätten för Övre Norrland, 2011. ”Dagbok, Dnr 557-9, 2011-08-15”, Hovrätten för Övre Norrland. [Erhållen per e-post].
- Konkurrensverket, 2007. ”Beslut, Dnr 482/2007”, Konkurrensverket 2007-10-02. Hämtat från konkurrensverket.se 2011-08-13.
- Konkurrensverket, 2007. ”Beslut, Dnr 533/2009”, Konkurrensverket 2009-11-25. Hämtat från konkurrensverket.se 2011-08-13.
- Konkurrensverket, 2010a. ”Konkurrensverket vann i Marknadsdomstolen”, 2010-02-26. Hämtat från konkurrensverket.se 2011-08-13.
- Konkurrensverket, 2010b. ”Beslut, Dnr 533/2009”, 2010-08-25. Hämtat från konkurrensverket.se 2011-08-13.
- Larsson, Jörgen – Laurin, Rudolf, 2010. ”Ansökan”, 2010-09-08. Göteborg: Wistrandadvokatbyrå.
- Marknadsdomstolen, 2007a. ”Dom 2007:26, Dnr A 4/06”, 2007-11-15. Erhållet från marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Marknadsdomstolen, 2007b. ”Protokoll Dnr A 4/07”, 2007-11-21. Erhållet från marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Marknadsdomstolen, 2008. *Årsredovisning: Budgetåret 2008*. Erhållet från marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Marknadsdomstolen, 2009. ”Protokoll Dnr A 4/09”, 2009-12-22. Erhållet från marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Marknadsdomstolen, 2009. ”Beslut 2010:7, Dnr A 4/09”, 2010-02-26. Erhållet från marknadsdomstolen.se 2011-08-08.
- Svensk Författningssamling, 1997:857.
- Valmyndigheten, 2010a. ”Val till kommunfullmäktige i Övertorneå – Valda”. Erhållet från www.val.se 2011-08-10.
- Valmyndigheten, 2010b. ”Val till kommunfullmäktige i Haparanda – Valda”. Erhållet från www.val.se 2011-08-11.

Sekundärmaterial

- Anderberg, Johan, 2007. ”Enklarare komma åt oseriösa elbolag”, *Dagens Nyheter*, 2007-09-27.
- Björklund, Josef, 2008. ”Övertorneå får en ljus jul”, *Dagens Nyheter*, 2008-12-09.
- Boström, Lina, 2010. ”Stor höjning av elnätspriserna”, *Göteborgs-Posten*, 2010-10-15.
- Dagens Industri (TT), 2006. ”Tvångsinlösen hotar kraftbolag”, *Dagens Industri*, 2006-11-28
- Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Tredje upplagan. Vällingby: Norstedts Juridik AB

- Fokus, 2006. "Fortsatt mörker" (notis), *Fokus*, 2006-11-17 s.8.
- Foreign Policy, 2011. "Failed State Index", Foreign Policy. Erhållet från http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_map_and_rankings 2011-08-16.
- Göteborgs-Posten, 2006. "Fortsatt mörkt på Haparandas gator", *Göteborgs-Posten*, 2006-11-19.
- Hövenmark, Johanna, 2009. "Ekfors kraft hotas av böter", *Norrbottnens-Kuriren*, 2009-12-31.
- Kadhammar, Peter, 2006. "Staden som blev kolsvart", *Aftonbladet*, 2006-11-12.
- Karlsson, Karl Johan, 2006a. "DET STORA MÖRKRET", *Expressen*, 2006-10-25.
- Karlsson, Karl Johan, 2006b. "MÖRKRETS BY", *Expressen*, 2006-10-26.
- Lahti, Göran, 2009a. "Styrman hemma med fotboja", *Norrbottnens-Kuriren*, 2009-10-15.
- Lahti, Göran, 2009b. "Ekfors kraft slipper böter", *Norrbottnens-Kuriren*, 2009-12-23.
- Lahti, Göran, 2010a. "Vi måste tänka framåt", *Norrbottnens-Kuriren*, 2010-03-09.
- Lahti, Göran, 2010b. "Ekfors mister rätten att sälja el", *Norrbottnens-Kuriren*, 2010-11-12.
- Lahti, Göran, 2010c. "Två Ekforsbolag i konkurs", *Norrbottnens-Kuriren*, 2010-09-22.
- Lahti, Göran, 2011a. "Ännu en motgång för Ekfors kraft", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-01-25.
- Lahti, Göran, 2011b. "Ekfors kraftverk säljs av fogden", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-03-11.
- Lahti, Göran, 2011c. "Konkursen – slutet för Ekfors kraft", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-06-30.
- Lahti, Göran, 2011d. "Ännu en elchock från Ekfors", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-03-21.
- Lahti, Göran, 2011e. "Polisen utreder Ekfors energis felaktiga fakturor", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-03-22.
- Lahti, Göran, 2011f. "Många är rädda efter Styrmans hot", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-03-30.
- Lahti, Göran, 2011g. "Styrman begår grovt bedrägeri", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-04-19.
- Lahti, Göran, 2011h. "Inget åtal mot Ekfors fakturor", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-05-18.
- Lindström, Mats, 2001. "Styrman överklagar", *Falu-Kuriren*, 2001-01-04.
- Lundquist, Lennart, 1998. *Demokratins väktare*. Lund: Studentlitteratur
- Lundquist, Lennart, 2010. "Etik i offentlig förvaltning", s. 117-141, Rothstein, Bo, *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.
- Lundquist J, Lennart, 2010. "Privatisering", s.216-244, Rothstein, Bo, *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.
- Nordlund, Stig, 2011a. "Styrman får inte gå till jobbet", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-03-09.
- Nordlund, Stig, 2011b. "Styrman går till HD", *Norrbottnens-Kuriren*, 2011-05-07.

- Norrbottnens-Kuriren, 2010. "Ekfors måste tända kommunens lysen", *Norrbottnens-Kuriren*, 2010-02-27.
- Omnell, Torkel, 2007. "Han styr över mörkret i norr", *Dagens Industri* 2007-11-22.
- Perkiö, Hans, 2006. "Tvister mörklägger två kommuner", *Dagens Samhälle*, 2006-10-12.
- Perkiö, Hans, 2007. "Han vägrar betala notan", *Dagens samhälle*, 2007-10-04.
- Poikela, Kirsi, 2010. "Övertorneå ger efter för Styrman", *Norrbottnens-Kuriren*, 2010-10-27.
- Retriver, 2011a. "Bolagsrapport: UPPÅT VÄGGARNA Aktiebolag". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-09.
- Retriver, 2011b. "Ekfors Kraft Aktiebolag". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-16.
- Retriver, 2011c. "Ekfors Energi Aktiebolag". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-16.
- Retriver, 2011d. "Ekfors Mark och Linjebyggnad Aktiebolag". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-16.
- Retriver, 2011e. "Stor stark AB". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-16.
- Retriver, 2011f. "Rottneby bruk Aktiebolag". Retriver [sökjänst, tillgänglig från Lunds universitets bibliotek]. Erhållet 2011-08-16.
- Rothstein, Bo, 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Rothstein, Bo, 2010. "Välfärdsstat, förvaltning och legitimitet", s. 7-30, Rothstein, Bo, *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.
- Rydman, Annika, 2008. "Fortsatt mörkt på gatorna men i grannbyn tänds ljuset", *Dagens Nyheter*, 2008-12-21.
- Spets, Britt-Louise, 2009. "Kolmården för Styrman", *Norrbottnens-Kuriren*, 2009-01-09.
- TT, 2005. "Tvångsförvaltning av kraftverk", *Dagens Industri*, 2005-11-08.
- TT, 2007a. "Elbolagschef dömd till fängelse", *Dagens Nyheter*, 2007-02-22.
- TT, 2007b. "Maud Olofsson mötte trilskande eldirektör", *Dagens Industri*, 2007-10-03.
- TT, 2007c. "Ljusa utsikter för mörklagt Övertorneå", *Dagens Industri*, 2007-11-27.
- TT, 2007d. "Ekfors Kraft vinnare i elstriden", *Dagens Industri*, 2007-11-16.
- TT, 2008a. "Omstritt företag har betalt skulderna", *Dagens Industri*, 2008-01-17.
- TT, 2008b. "Ekfors kraft förlorade segdragen tvist", *Dagens Nyheter*, 2008-03-28.
- TT, 2008c. "Sänkt fängelsestraff för kraftchef", *Dagens Nyheter*, 2008-04-05.
- TT, 2008d. "Övertorneå bygger bort mörkläggningen", *Dagens Nyheter*, 2008-06-03.
- TT, 2008e. "Ekfors Kraft kan inte tvångsinlösas", *Dagens Nyheter*, 2008-07-10.
- TT, 2008f. "Ljuset tillbaka på gatorna i Tornedalen", *Dagens Nyheter*, 2008-09-11.
- TT, 2009. "Elbråket i Tornedalen till konkurrensverket", *Dagens Nyheter*, 2009-11-11.

- Vallgård, Per, 2008. "HD ger omstritt elbolag rätt", *Dagens Nyheter*, 2008-12-19.
- Västerbotten-Kuriren, 2007. "Bråket om gatlyktor olöst trots ministermöte", *Västerbotten-Kuriren*, 2007-11-10.
- Weinberger, Daniel, 2007a. "Fängelse för elbolagschef", *Dagens Samhälle*, 2007-03-01.
- Weinberger, Daniel, 2007a. "Förhandling i gatljusfråga", *Dagens Samhälle*, 2007-11-22.
- Wikstrand, Måns, 2007. "Samtal inlett om gatljus", *Dagens Samhälle*, 2007-11-29
- Övertorneå, 2011. "Väg och gatubelysning". Post hämtad från http://www.overtornea.se/Kommunal_Service/Teknisk_Service/Gator-och-vagar/Vag-och-gatubelysning/ 2011-08-10.

Muntligt material

- Haparanda Tingsrätt, 2010b. Information erhållen per e-post från registratören på Haparanda Tingsrätt, 9 augusti 2011.